

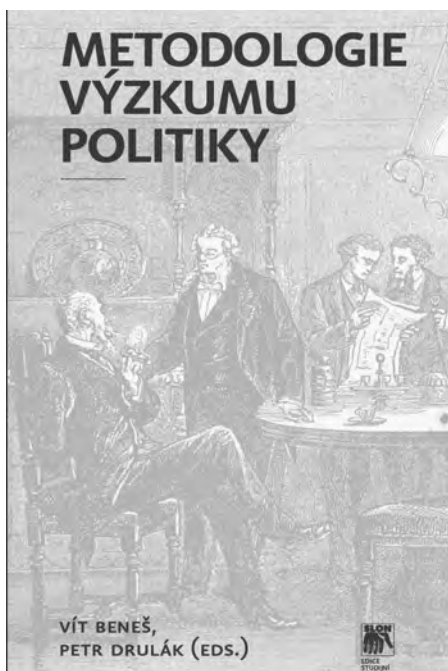
Metodologie výzkumu politiky

Pavel Horák

Beneš, Vít – Drulák, Petr (eds.): Metodologie výzkumu politiky. Praha: Sociologické nakladatelství, 2019, 351 stran, ISBN 978-80-7419-283-8

Recenzovaná publikace Metodologie výzkumu politiky představuje jasně strukturovanou, logicky uspořádanou, funkčně propojenou a terminologicky jednotnou metodologickou příručku celé řady tuzemských expertů zabývajících se mezinárodními vztahy a politologií. Čtenáře zdařile seznamuje s tím, jakými přístupy je možné různá témata politiky zkoumat, jak si naplánovat konkrétní výzkum, jaké využít metodologie a jak prezentovat výsledná zjištění. Její nesporně vysoký potenciál spočívá v jejím multioborovém uplatnění: příjemci těchto poznatků totiž mohou být nejen studenti a výzkumníci výše uvedených oborů a jejich subdisciplín, ale i studenti a výzkumníci dalších sociálně vědních oborů.

Editovaná monografie Metodologie výzkumu politiky je výsledkem úsilí dvanácti tuzemských odborníků dlouhodobě se zaměřujících na oblast mezinárodních vztahů a politologie a pohybujících se převáž-

ně (ale ne výlučně) v prostředí pražských vysokých škol. I přestože je explicitním záměrem autorů předložit soubor metodologií a metod využitelných k výzkumu v oborech mezinárodní vztahy a politologie, v knize obsažené poznatky lze fakticky využít při výzkumech v oblasti veřejné a sociální politiky (případně i dalších sociálně vědních oborů). Mezi dílčí subdisciplíny politických věd totiž bývá často řazena právě veřejná politika a veřejná administrativa (srov. např. Hill a Hupe 2014; Potůček a kol 2016), které se zaměřují na porozumění a analytické zkoumání dílčích veřejných a sociálních politik, zejména pak na procesy spojené s jejich tvorbou, realizací a hodnocením při řešení konkrétních veřejných a sociálních problémů a rizik.

Tato čtivá, terminologicky jednotná a logicky uspořádaná kniha je tematicky rozdělena do tří pomyslných částí, které

čtenáře postupně seznamují nejprve s tím, jakými možnými *přístupy* je možné různá témata politiky zkoumat a jak si naplánovat konkrétní výzkum vytvořením správného *výzkumného rámce* (první dvě kapitoly), dále pak jaké různé *metodologie* je možné při zkoumání jednotlivých témat politiky použít (v následujících deseti kapitolách knihy) a v poslední řadě, proč je důležité všimnout si logiky, rétoriky a standardů výzkumu, které ovlivňují jeho výslednou kvalitu (poslední kapitola).

V prvním případě jsou nejprve prezentovány různé *přístupy* k výzkumu politiky v podobě vysvětlujícího, interpretativního a kritického výzkumu a jejich bližší specifiky (kapitola 1), které jsou reflektovány v celé publikaci. Autoři této kapitoly a po tažmo celé knihy tak nevyužívají tradičního rozlišení na kvantitativní a kvalitativní výzkum, s kterým operuje většina (nejen tuzemských) publikací o metodologii sociálně vědního výzkumu (např. Disman 2002; Drulák a kol 2008; Hendl 2012, 2016; Hendl a Remr 2017) se zdůvodněním, že toto rozlišování může být zavádějící. Namísto toho navrhují vlastní, originální přístup, kde je reflexe epistemologických, metodologických a normativních souvislostí výzkumu vedla k rozlišení mezi výše uvedenými typy výzkumů, které vykazují difference v cílech výzkumu, v pojetí kauzality, v pozici vědce/výzkumníka, v typu získaného poznání, v zacházení s teoriemi a koncepty, v množství zkoumaných případů, v povaze vstupních dat a v preferované metodologii využití ke zkoumání daného tématu. Dále se autoři podrobně zabývají tvorbou *výzkumného rámce*, který představuje plán, jak konkrétně sestavit a realizovat vlastní výzkum zaměřený na konkrétní téma politiky (kapitola 2). Sestavení výzkumného rámce je přitom mimořádně důležité, protože jeho vhodné nastavení do podoby logicky provázaného celku by mělo zajistit, aby plánovaný a následně realizovaný výzkum vykazoval prvky *systematičnosti* (aby byl složen z logicky na sebe navazujících kroků), *transparentnosti* (aby jeho postupy byly ověřitelné) a *zácílení* (aby měl jasně formulované výzkumné

otázky). V této části knihy je proto věnována velká pozornost rozpracování jednotlivých prvků tohoto rámce, které se zaměřují na správnou formulaci výzkumného cíle/výzkumné otázky, na způsob práce s teorií, na vymezení pojmů (konceptualizaci), na výběr případů/událostí či objektů, které budou podrobeny analýze, a konečně i na zkoumané proměnné a na metody využití ke sběru a zpracování dat. Seznámení s výzkumným rámcem a jeho prvky je provedeno zdařilým způsobem: předkládané informace jsou jasně a konzistentně strukturované, prezentované transparentně a vysvětlujícím způsobem, v jasném logickém pořadí.

Následujících deset kapitol čtenáře podrobně seznamuje s osmi odlišnými typy *metodologií* využitelnými (nejen) v politických vědách a jejich subdisciplínách; jde o případovou studii a její interpretativní a komparativní formu, kvalitativní srovnávací analýzu, regresní a korelační analýzu, statistickou analýzu kategoriálních dat, předpovědní metody (s prezentací scénaristiky a teorie her), obsahovou analýzu, diskursivní analýzu a etnografii. Jednotlivé kapitoly, které jsou výtvořem různých autorů majících s danou metodologií vlastní empirické zkušenosti, jsou jednotně strukturovány a shodně chronologicky řazeny: nejprve čtenáře seznamují s klíčovými charakteristikami dané metodologie, dále pak se způsobem, jak konstruovat výzkumný rámec, a v poslední řadě s aplikací tohoto rámce ve výzkumné praxi na jednom nebo více příkladech z oblasti mezinárodních vztahů a/či politologie (prezentovány jsou například výzkumy týkající se evropské policejní spolupráce, environmentálních nedostatků a konfliktů či sociálních revolucí).

V závěrečné kapitole se editoři knihy věnují tematické logiky výzkumu a jeho rétoriky, přičemž zatímco „logika výzkumu“ se týká následnosti jednotlivých výzkumných kroků, „rétorika výzkumu“ představuje pravidla výkladu využívaná po skončení výzkumu při snaze o co nejpresvědčivější způsob prezentace zjištěných výsledků v knize či odborném článku. Autoři v této

souvislosti tvrdí, že logika výzkumu je založena na principu hermeneutického kruhu, v rámci kterého není možné porozumět celku bez porozumění jeho částí a naopak, protože průběh výzkumu má nespojitý, komplexní charakter (existují zde vzájemné vazby zejména mezi teoriemi a získanými daty). Rétorika výzkumu má oproti tomu lineární charakter, neboť každá prezentace výzkumu začíná formulací výzkumné otázky a končí prezentací výsledných zjištění. V úplném závěru knihy je pozornost věnována standardům výzkumu, které je žádoucí respektovat při jeho realizaci a prezentaci, protože vypovídají o celkové kvalitě výzkumu. Jmenovitě jde o *platnost* výzkumu (tj. zdali byl naplněn výzkumný cíl), *spolehlivost* (konzistentnost opakovaných měření a vyhodnocování dat) a etiku (při zpracování a realizaci dat).

Souhrnem lze uvést, že tato kniha představuje metodologickou příručku, která je

mimořádně zdařilá. Její potenciál spočívá dle mého názoru zejména v tom, že je jasně strukturovaná, logicky uspořádaná, funkčně propojená a terminologicky jednotná. Současně může být vynikajícím vodítkem nejen pro studenty (při psaní diplomových a disertačních prací) a výzkumníky (při utváření a realizaci vlastních výzkumných projektů a jejich výstupů) v oboru politologie a mezinárodní vztahy, ale i pro studenty a výzkumníky z dalších sociálně vědně zaměřených oborů, včetně sociální politiky.

Literatura

- Druhlák, P. a kol. 2008. Jak zkoumat politiku: Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích. Praha: Portál.
- Disman, M. 2002. Jak se vyrábí sociologická znalost. Praha: Karolinum.
- Hendl, J. – Remr, J. 2017. Metody výzkumu a evaluace. Praha: Portál.

Hendl, J. 2012. Přehled statistických metod zpracování dat: analýza a metaanalýza dat. 4. vydání. Praha: Portál.

Hendl, J. 2016. Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace. Praha: Portál.

Hill, M. – Hupe, P. 2014. Implementing Public Policy. An Introduction to the Study of Operational Governance. 3d edition. London: Sage.

Potůček, M. a kol. 2016. Veřejná politika. Praha: C. H. Beck.

PhDr. Pavel Horák, Ph.D.

(horak@apps.fss.muni.cz) je odborným asistentem na Katedře sociální politiky a sociální práce Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity (Department of social policy and social work, Faculty of social studies, Masaryk University), Joštova 218/10, 602 00 Brno, Česká republika. Zabývá se veřejnou politikou a politikou trhu práce, dlouhodobě se empiricky věnuje tematice řízení, správy a implementace dílčích sociálních politik v ČR a zahraničí.

Genderové nerovnosti v odměňování: Problém nás všech

Anna Rybová

Křížková, Alena – Marková Volejníčková, Romana – Vohlídalová, Marta: Genderové nerovnosti v odměňování: Problém nás všech. Sociologický Ústav AV ČR, 2018, 188 stran, ISBN 978-80-7330-329-7

Recenzovaná kniha se zabývá genderovými nerovnostmi v odměňování, kdy v České republice se rozdíly v průměrných mzdách žen a mužů pohybují dlouhodobě okolo 22 %. Kniha přináší analýzu genderových nerovností v odměňování vycházející z polostrukturovaných rozhovorů uskutečněných s různými aktéry z různých zaměstnavatelských organizací a veřejnoprávních institucí. Publikace pak nabízí nejen podněty a argumenty pro vytváření spravedlivých systémů odměňování, ale upozorňuje také na nutnost otevření společenské diskuse o tomto tématu. Díky komplexním analýzám a konkrétním příkladům je tato práce vysoce informativní. Lze ji proto doporučit nejen odborníkům a odborníkům zabývajícím se tematikou pracovního trhu, ale také širšímu odbornému i laickému publiku.

Recenzovaná kniha se z genderové perspektivy zabývá nerovnostmi v odměňování mužů a žen v České republice a přibližuje tuto problematiku odborné i širší veřejnosti. Autorky poukazují na markantní rozdíly v průměrných mzdách žen a mužů, které se v České republice pohybují okolo 22% v neprospěch žen, což naši zemi řadí na jednu z nejvyšších příček v EU (Jurajda 2005, Křížková et al. 2008, 2017 a 2018). Tato publikace pak přináší podněty a argumenty pro vytváření spravedlivých systémů odměňování a odhaluje témata pro další výzkum v této oblasti.

Ve své publikaci se autorky zaměřují na konkrétní mechanismy a procesy podporující genderové nerovnosti v odměňování v českém prostředí a odhalují různorodé pohledy české veřejnosti i expertních skupin na tuto problematiku. Přibližují rovněž osobní zkušenost pracujících žen a mužů s ne/rovnostmi v odměňování.

Ústřední pojem – genderové nerovnosti v odměňování – je v zahraničí široce diskutovaným tématem, které se napří-

klad ve Velké Británii dostalo i do veřejných politik. Od 6. dubna 2017 jsou totiž zaměstnavatelé v této zemi povinni publikovat data o tzv. *gender pay gap*, který poukazuje na případné mzdové nerovnosti mezi ženami a muži v dané zaměstnavatelské organizaci.

Autorky rozdělily knihu do tří tematických částí, kde komplexně analyzují genderové nerovnosti v odměňování. Knihu otevírá kapitola Marty Vohlídalové *Zkušenosti s genderovými rozdíly v odměňování a názory na jejich řešení ve veřejném mínění* zachycující postoje české veřejnosti ke zkoumanému tématu. Dotazníkové šetření veřejného mínění ukazuje, že nerovnosti v odměňování jsou 69 % dotázaných považovány za závažné, nicméně muži jsou k tomuto tématu méně senzitivní a přeceňují „férovost“ zaměstnavatelského prostředí. Druhá kapitola Aleny Křížkové a Romany Markové Volejníčkové *Expertní, aktivistický, politický a zaměstnavatelský pohled na příčiny genderových nerovností v odměňování a jejich řešení* představuje postoje různých

aktérů k příčinám tohoto sociálního problému a jeho řešení. Autorky hovoří o významu kulturního kontextu boje za spravedlivé mzdové ohodnocení, přesněji řečeno o kultuře genderové nerovnosti a podhodnocení ženské práce a o kultuře netransparentnosti v odměňování. Diskuse ohledně výše ohodnocování jsou v ČR tabu a ženy se tak často ani nedozví, že jsou vůči svým mužským kolegům znevýhodňovány – debaty o transparentních procesech nastavování mezd nejsou ve společnosti časté. Poslední kapitola *Genderové rozdíly v odměňování ve třech oblastech trhu práce: kvalitativní sondy* je rozdělena do tří částí podle tří vybraných pracovních prostředí: veřejná správa, střední a vysoké školství – soukromá sféra. Kapitola přináší několik důležitých zjištění: platové tabulky ve státní správě jsou odrazem genderových stereotypů o rozdílné hodnotě práce; ve školství, kde ženy převažují, se pak stále koncentrují v méně stabilních a hůře placených pozicích; v soukromé sféře zase zaměstnavatelé přispívají k udržování genderových